

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ประเทศไทยประเทศหนึ่งพัฒนาก้าวไปได้ด้วยดีและเป็นไปอย่างรวดเร็วนั้น ย่อมอาศัยปัจจัยสำคัญหลายประการด้วยกัน ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ อันได้แก่การจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงไปสู่เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้ ตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานในระดับพื้นฐานที่มีทักษะวิชาชีพในอัตราที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มคุณภาพในการผลิต และแข่งขันกับต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงและความต้องการดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อสภาพของแรงงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดอาชีวศึกษาของประเทศ ที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการ ให้สามารถจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนในระดับกลาง ที่มี ความรู้ความสามารถมีทักษะ และประสบการณ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง (สำนักงาน โครงการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคี, 2541, หน้า 3)

เนื่องจากระยะเวลาที่ผ่านมา การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพมีปัญหา ด้านการบริหาร และการประสานงาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการกำหนดนโยบายและแนวทางไม่ชัดเจนเพียงพอ เพื่อให้ การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพที่มีคุณภาพ เอกภาพ และประสิทธิภาพในการผลิตกำลังคนให้ มีขีดความสามารถได้มาตรฐาน มีคุณธรรมและจริยธรรม และเจตคติที่พึงประสงค์สอดคล้องกับ ตลาดแรงงาน การประกอบอาชีพอิสระ การประกอบอาชีพขนาดย่อม โดยให้มีความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในการผลิตกำลังคนทุกระดับให้มีมาตรฐานทั้งทางด้าน ปริมาณและคุณภาพในลักษณะยืดหยุ่นสอดคล้องกับตลาดแรงงานและสภาพท้องถิ่นให้ทันต่อ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและให้มีส่วนร่วมกลางประสานงานการกำหนดนโยบายและแผนงาน ตลอดจนการบริหารอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพระดับชาติ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ ร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ, 2537, หน้า 47)

ปัจจุบันการจัดการอาชีวศึกษาของประเทศไทยได้มีรูปแบบ การจัดการที่หลากหลาย เช่นรูปแบบเดิมในการจัดการอาชีวศึกษา โดยจัดให้นักศึกษาฝึกงานในสถานศึกษา โดยสร้างโรงฝึกงานให้คล้ายกับสถานประกอบการ ซึ่งพบว่าสถานฝึกงานในลักษณะนี้ไม่สามารถสนองต่อทักษะที่มีในสถานประกอบการได้ครบถ้วน เอกชนต้องไปทำการฝึกอบรมเพิ่มเติมอีกระดับหนึ่งจึงจะสามารถทำงานจริง จึงเป็นการลงทุนที่ซ้ำซ้อนและเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ภาคเอกชนต่างๆ ที่ไม่ใช่ภารกิจของเอกชนแต่ประการใด ต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นมาอีกรูปแบบหนึ่งที่อยู่ระหว่างคำเนิงาน คือรูปของทวิภาคี (Dual system) เป็นการร่วมมือระหว่างเอกชน และสถานศึกษาซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ในหลายแห่งแต่เนื่องจากเป็นรูปแบบใหม่ จึงพบว่ามีปัญหาเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านของกฎหรือระเบียบและความคล่องตัว ที่รองรับการดำเนินงานในลักษณะนี้ซึ่งได้ดำเนินการแก้ไขและพัฒนาไปสู่สาขาอื่นๆ อีกหลายสาขาวิชา (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการร่วมภาคีรัฐบาลและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ, 2541, หน้า 74) เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน และความต้องการของตลาดแรงงาน เนื่องจากสถานประกอบการต้องการรับผู้จบการศึกษาระดับช่างฝีมือเป็นจำนวนมาก แต่มีปัญหาเรื่องความสามารถและทักษะที่เหมาะสมในการทำงาน (กรมอาชีวศึกษา, 2540 ข, หน้า 150)

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร รายงาน และรายงานการวิจัย เกี่ยวกับหลักสูตรระบบทวิภาคีพบว่ามีปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารหลักสูตรระบบทวิภาคี ทั้งในสถานศึกษาและในสถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้มีการสำรวจความคิดเห็นจากสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา พบว่างบประมาณที่สถานศึกษาได้รับมีน้อยมาก ประกอบกับระเบียบวิธีงบประมาณมีขั้นตอนยุ่งยาก และกำหนดมาตรฐานวัสดุอุปกรณ์การศึกษาไว้ต่ำมาก ทำให้สถานศึกษาไม่สามารถซื้ออุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพได้ ประกอบกับหลักสูตรการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดทักษะ ผู้สอนส่วนมากไม่มีประสบการณ์จริงจากวิชาชีพมาก่อน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538, หน้า 52-53) ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน และตำราที่ผู้สอนได้ค้นคว้า หรือนักเรียนนักศึกษาไว้ประกอบการเรียนมีไม่เพียงพอ (จำปี อุเงิน, 2541, บทคัดย่อ) เป็นเหตุให้นักเรียน ที่เรียนในระบบทวิภาคี ขาดทักษะพื้นฐานในการทำงาน รวมทั้งขาดคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบในการปฏิบัติ นอกจากนี้สถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดการประสานงานที่ดีในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี บุคลากรในสถานศึกษาขาดการไปดูงานหรือการฝึกงานเพิ่มพูนความรู้ในสถานประกอบการ สถานประกอบการที่ร่วม โครงการรับนักเรียนระบบทวิภาคีเข้าฝึกอาชีพส่วนมาก ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา และยังไม่เข้าใจนโยบายทางด้านอาชีวศึกษา รวมทั้งไม่ทราบถึงประโยชน์ที่ตนพึงได้รับอีกด้วย นอกจากนี้สถานประกอบการยังขาดบุคลากรที่รับผิดชอบในการฝึกทักษะวิชาชีพ ให้กับนักเรียนนักศึกษา

(กรมอาชีวศึกษา, 2534, หน้า 56) และไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537, หน้า 172) ไม่มีกฎหมายมารองรับเรื่องการฝึกอาชีพของนักเรียนระบบทวิภาคี ในสถานประกอบการ สถานประกอบการยังไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญในความร่วมมือ และหน่วยงานทั้งสองมีกฎระเบียบที่แตกต่างกัน และมีเป้าหมายที่ต่างกัน กล่าวคือสถานศึกษามุ่งเน้นที่คุณภาพผลผลิตทางการศึกษา ส่วนสถานประกอบการมุ่งที่ผลกำไร ทำให้ไม่เอื้ออำนวยในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานประกอบการและสถานศึกษาขาดการประสานงานที่ดีในการจัดการศึกษา ตลอดจนสถานประกอบการไม่ค่อยนิยมให้สถานศึกษาใช้ทรัพยากรต่างๆ (สนั่นเจียวระยับ, 2538, หน้า 47-48)

โดยสรุป ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี มีปัญหาและอุปสรรคโดยที่ ปัญหาในสถานศึกษาส่วนใหญ่ ได้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงานมีไม่เพียงพอ ความรู้ความเข้าใจหลักสูตรระบบทวิภาคีมีน้อย บางส่วนยังเข้าใจคลาดเคลื่อน จะเข้าใจในกลุ่มปฏิบัติงานเท่านั้น บางส่วนมีเจตคติไม่ดีต่อการสอนในระบบทวิภาคี ในส่วนสถานประกอบการประสบปัญหา เกี่ยวกับระบบและการจัดฝึกปฏิบัติงานให้นักเรียน การไม่เข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียน การรับนักเรียนเข้าเรียนรับได้จำนวนจำกัด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และติดต่อประสานงานระหว่างสถานศึกษา และสถานประกอบการขาดการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ด้านกฎหมายการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี ยังไม่เอื้ออำนวย (สำนักงานพัฒนาจัดการศึกษาอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพระบบทวิภาคีแห่งชาติ, 2535, หน้า 40-41 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537, หน้า 171-172 ; จำปี อุเงิน, 2541, บทคัดย่อ ; กรมอาชีวศึกษา, 2534, หน้า 56 ; กรมอาชีวศึกษา, 2538, หน้า 2-16)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนในวิทยาลัยเทคนิค จึงมีความสนใจต้องการศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหา สาเหตุและแนวทางการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผลการศึกษาเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ของวิทยาลัยเทคนิคที่จะนำเอาผลการวิจัยนี้ไปพิจารณาวางแผนปรับปรุงการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการแรงงาน ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิคและผู้ควบคุมการ

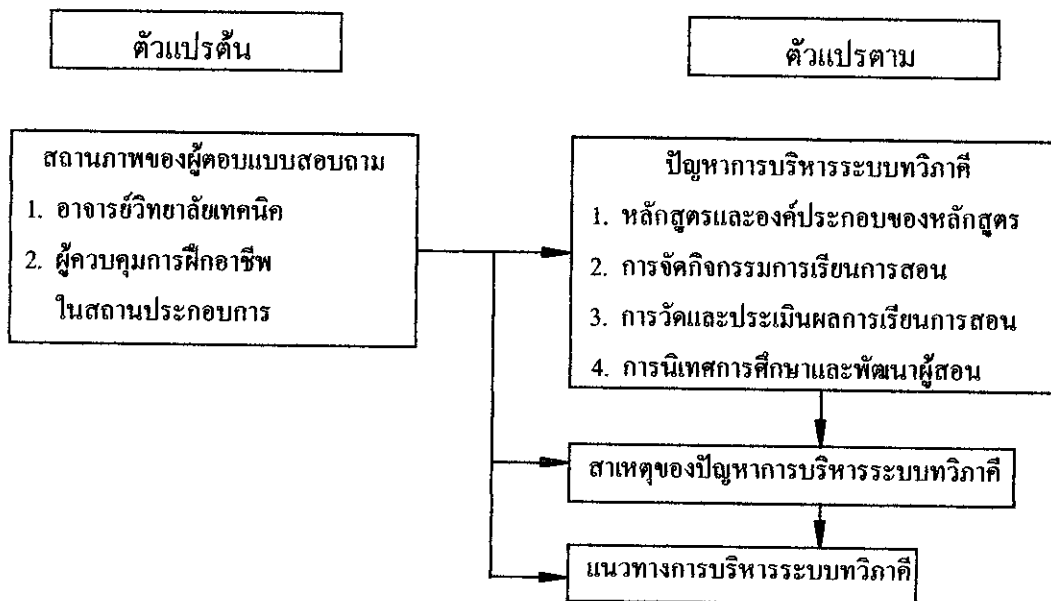
ฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิคกับ ผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

3. เพื่อศึกษาสาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของอาจารย์และ ผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้า ปัญหา สาเหตุและแนวทางการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาสาระการบริหาร หลักสูตรตามหลักการของอาร์มอนด์ เพชรชื่น (2528, หน้า 116) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและ ประเมินผลการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษาและพัฒนาผู้สอน โดยศึกษากับอาจารย์ วิทยาลัยเทคนิค และผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวคิดใน การศึกษาค้นคว้า ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

คำถามในการศึกษาค้นคว้า

1. ปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออก ตามความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค และผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ อยู่ในระดับใด
2. ปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออก ระหว่างความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค กับผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ แตกต่างกันหรือไม่
3. สาเหตุสำคัญของปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออก ตามความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค และผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ มีอะไรบ้าง
4. แนวทางสำคัญในการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออก ตามความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิคและผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เป็นอย่างไรบ้าง

สมมติฐานในการวิจัย

อาจารย์วิทยาลัยเทคนิคกับผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออก แตกต่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานประกอบการในการวางแผนการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิค และพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานประกอบการ ร่วมกันปรับปรุงจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในวิทยาลัยเทคนิคและสถานประกอบการ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยยึดเนื้อหาการบริหารหลักสูตรจากคำราชของ อารมณ เพชรชื่น (2528) ดังต่อไปนี้

1.1 หลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.3 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

1.4 การนิเทศการศึกษาและพัฒนาผู้สอน

2. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่

2.1 อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค ในวิทยาลัยเทคนิค ที่จัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 136 คน

2.2 ผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ที่สถานประกอบการที่จัดการเรียนการสอน ระบบทวิภาคี ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 212 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้มาจากประชากรในข้อ 2 ได้แก่ อาจารย์จากวิทยาลัยเทคนิคและผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ จำนวน 238 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ใช้อาจารย์วิทยาลัยเทคนิคและผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการเป็นตัวแทนชั้นและใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-608) โดยการหาสัดส่วนระหว่างประชากรทั้งหมดกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

3.1 อาจารย์วิทยาลัยเทคนิคจำนวน 103 คน

3.2 ผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการจำนวน 135 คน

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

4.1.1 อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค

4.1.2 ผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ปัญหา สาเหตุและแนวทางการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค และผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

4.2.1 หลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร

4.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.2.3 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

4.2.4 การนิเทศการศึกษาและพัฒนาผู้สอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระบบทวิภาคี หมายถึง ระบบการศึกษาที่วิทยาลัยเทคนิคและสถานประกอบการร่วมกันจัดการศึกษา โดยจัดให้มีการผสมผสานการเรียนของนักเรียนในสถานศึกษาและฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการในฐานะพนักงาน บนรากฐานแห่งความร่วมมือของสถานประกอบการกับสถานศึกษา

2. ปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หมายถึง เหตุขัดข้องหรืออุปสรรค ที่เป็นสาเหตุทำให้การบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นปัญหาตามความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิคและผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ใน 4 ด้านดังต่อไปนี้

2.1 หลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาและองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ได้แก่ การจัดวางแผนหลักสูตรให้มีการผสมผสานของวิชาการด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน ได้แก่การจัดรายวิชาในการเรียนการสอนและการให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหรือวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในสาขาวิชาชีพ และปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อสาขาวิชาชีพ จนกระทั่งนักเรียนสามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ได้แก่ การจัดเวลาเรียน การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร รวมทั้งการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

2.3 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนการสอน ซึ่งออกมาเป็นตัวเลข และนำตัวเลขไปประเมิน เพื่อให้รู้ว่าผลการเรียนอยู่ของนักเรียนในระดับใด ได้แก่การประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.4 การนิเทศการศึกษาและพัฒนาผู้สอน หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความสามารถในวิชาชีพ และจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปสู่

ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่การจัดอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และสนับสนุนให้ผู้สอนได้เพิ่มพูนความรู้อันที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันทั้งทางด้านทฤษฎี และทางด้านปฏิบัติในสาขาวิชาชีพนั้นๆ

3. อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค หมายถึง ครู/อาจารย์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าแผนกสาขาวิชา

4. ผู้ควบคุมการฝึกอาชีพ หมายถึง ผู้ที่สถานประกอบการ มอบหมายให้ทำหน้าที่ประสานงานกับวิทยาลัยเทคนิค ในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีและรับผิดชอบในการดูแลการฝึกอาชีพ ของนักเรียนในสถานประกอบการ

5. สาเหตุของปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หมายถึง ที่มาของปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี ทำให้การบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของวิทยาลัยเทคนิค ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งในงานวิจัยนี้กำหนดประเด็นสาเหตุของปัญหาการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรระบบทวิภาคีแต่ละด้านจากเอกสาร และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและศึกษาที่มาของปัญหาจากความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค และผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

6. แนวทางการบริหารระบบทวิภาคี หมายถึง ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาการบริหารระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งในงานวิจัยนี้กำหนดแนวทางการบริหารหลักสูตรระบบทวิภาคีแต่ละด้านจากเอกสารและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาจากความคิดเห็นของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค และผู้ควบคุมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

7. วิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง วิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เปิดสอนระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ กรมอาชีวศึกษา ได้แก่วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี วิทยาลัยเทคนิคจุฬารามณ์ วิทยาลัยเทคนิคฉะเชิงเทรา วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี วิทยาลัยเทคนิคตราด วิทยาลัยเทคนิคปราจีนบุรี วิทยาลัยเทคนิคระยอง วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย และวิทยาลัยเทคนิคสัจจะ